

Justitiedepartementet

LOs yttrande gällande Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar (SOU 2026:13)

Sammanfattning LOs ståndpunkter

- LO instämmer i att grov organiserad brottslighet är systemhotande och måste bekämpas med kraft.
- LO betonar att lagstiftningen samtidigt måste värna rättssäkerheten och vara tydligt avgränsad. LO anser att utredningens förslag är för vagt, ger stort tolkningsutrymme och riskerar att på sikt urholka demokratiska fri- och rättigheter.
- LO avstyrker att en försvagning av föreningsfriheten görs på det sätt som kommittén föreslagit, eftersom LO anser att försvagningen också riskerar att drabba fackföreningars verksamhet och medlemmar.
- LO noterar att Tidöavtalet har genererat ett stort antal lagändringsförslag där det officiella syftet från partierna anges handla om effektivitet, transparens och trygghet. LO noterar samtidigt att förslagen bär med sig ett begränsande av föreningsfriheten och ett underminerande av opposition, civilsamhällesorganisationer, media och akademi. Denna utredning, SOU 2026:13, är ännu ett exempel på detta. LO vill varna för att det är ett vägval som på sikt banar väg för mer populism och polarisering, och i förlängningen urholkar det demokratiska statsskickets grundvalar.

Bakgrund

LO avstyrkte en försvagning av föreningsfriheten på det sätt som föreslogs i utredningen *Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter* (SOU 2025 nr 2), att gälla sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk eller annan

otillbörlig vinning. Detta eftersom LO anser att försvagningen också riskerar att drabba fackföreningar.

Utredningen *Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar* (SOU 2026:13), föreslår straffansvar för deltagande och samröre med kriminella sammanslutningar. Med allvarlig brottslighet avses främst brottslighet som utmanar grundlagsskyddade värden eller statens våldsmonopol och därför kan sägas vara systemhotande.

Utredningen anser att en definition av en kriminell sammanslutning ska tas in i den nya lagstiftningen, samt att brottsligheten ska anges. En sammanslutning ska definieras som fler än två personer som begår eller på annat sätt medverkar till allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk vinning eller annan otillbörlig fördel, eller som gör sig skyldiga till försök, förberedelse eller stämpling till sådan brottslighet.

LOs ståndpunkter

Den organiserade brottsligheten, till exempel inom välfärdens område och våldsbejakande sammanslutningar, är av systemhotande natur. LO instämmer i att grov organiserad brottslighet måste bekämpas med kraftfulla verktyg och LO arbetar fokuserat för att stävja arbetslivskriminalitet.

Med det sagt, måste svensk lag också upprätthålla rättssäkerheten. Lagtext bör vara så tydlig att det inte är nödvändigt att läsa förarbeten eller domar för att förstå vad texten innebär. LO anser att utredningens förslag lämnar stort utrymme för tolkning.

Det begränsningsändamål som idag finns skulle i vissa fall kunna vara tillämpligt på kriminella sammanslutningar. Men om inget av begränsningsändamålen är uttryckligen tillämpligt är det inte möjligt för lagstiftaren att begränsa föreningsfriheten för enskilda som sluter sig samman i kriminella sammanslutningar, oavsett hur allvarlig brottslighet en sådan sammanslutning ägnar sig åt. Det innebär bland annat att det inte är möjligt för lagstiftaren att införa ett generellt förbud mot deltagande i en kriminell sammanslutning.

I utredningen konstateras att det inte finns en svensk definition av vare sig kriminella nätverk eller organiserad brottslighet. Det framförs att en sådan inte bör införas då organiserad brottslighet är "mångfasetterad och föränderlig", det vill säga att definitionen av vad som är att anse som brottsligt är föränderligt. Detta, anser LO, utgör en osäkerhet om hur lagen skulle komma att träffa i framtiden.

LO vill här erinra om att facklig verksamhet till sin natur ofta handlar om att arbetstagare sluter sig samman för att värna gemensamma ekonomiska intressen. Det förhåller sig också så att både näringsfrihet och äganderätten är grundlagsskyddad. En strejk eller

annan stridsåtgärd utmanar arbetsgivarens order- och arbetsledningsrätt, vilken i sig kan sägas vara en förlängning av arbetsgivarens äganderätt av produktionsmedlen.

En stridsåtgärd, eller andra delar av den fackliga verksamheten som har till syfte att begränsa arbetsgivarens arbetsledningsrätt, kan därför också sägas utmana ett grundlagsskyddat värde. Detta innebär att i princip så skulle det räcka med en kriminalisering av en del av den fackliga verksamheten som har till syfte att begränsa arbetsgivarens arbetsledningsrätt, för att undantaget om systemhot skulle vara uppfyllt.

Därefter skulle riksdagen kunna besluta om att kriminalisera deltagande i/samröre med fackföreningar, det som i betänkandet benämns "möjliggörarna". Detta är enligt LOs mening ett för svagt skydd av fackföreningars verksamhet och medborgares rätt att bilda, organisera sig och på olika sätt arbeta för fackliga sammanslutningar. Således gör LO en annan bedömning än utredningen, som uttrycker att förslaget inte skulle kunna missbrukas och grundlagsskyddad föreningsfrihet kringgås.

Det finns exempel från omvärlden där regimen har använt sig av en formellt laglig men politisk selektiv metod i syfte att förhindra politisk opposition. Civilsamhällesorganisering som inte är direkt lojal med staten har på olika platser i världen misstänkliggjorts och via olika typer av lagar och regler förhindrats att utöva sin verksamhet. Lagar används för att omdefiniera definitionen av opposition och utmåla den som ett hot mot staten. Det som i ett första skede framställs som ett nödvändigt verktyg för att komma åt sammanslutningar som vill andra människor illa, kan i ett annat skede mycket väl komma att användas i antidemokratiska syften och förhindra medlemskap och finansiering av demokratiska verksamheter.

Det blåser starka odemokratiska vindar i vår omvärld och Sverige är inte fredat från utvecklingen mot minskat demokratiskt utrymme. Det är inte uteslutet att den politiska makten även i vårt land kan hamna i händerna på företrädare som, om de fick möjlighet, vill avskaffa rättsstaten och den demokratiska ordningen. LO vill varna för att föreslagna begränsningar av föreningsfriheten istället för att verkligen bli ett effektivt verktyg mot odemokratiska och våldsamma sammanslutningar, kan komma att utnyttjas och förstärka det sluttande planet av urvattnade rättigheter som är det samlade resultatet av regeringens många lagförslag under senare tid.

I det särskilda yttrandet av experten Thomas Olsson, uttrycks en oro för en påtaglig risk för att det kriminaliserade området kan komma att utvidgas att omfatta mer än vad som idag sägs vara ändamålet. LO instämmer således med bedömningen att utredningens förslag riskerar att utmana den demokratiska rättsstaten. Definitionen av brottet blir vagt och rättsosäkert. Skulle Sverige, likt en majoritet av

omvärldens länder, hamna i ett läge där statsmakten medvetet driver utvecklingen mot minskat demokratiskt utrymme, är det inte uteslutet att "deltagande" och "samröre" skulle kunna komma att gälla ett fackligt uppdrag, anställning eller medlemskap.

LO noterar i sammanhanget att utredningen trots att det inte legat i utredningens uppdrag att överväga lämpligheten i att införa ett förbud mot kriminella sammanslutningar, konstaterar att ett sådant förbud i nuläget inte bör införas. Bland annat hänvisas till svårigheten med att träffa rätt, komplexitet, tidskrävande insatser samt inte minst frågetecken kring hur den grundlagsskyddade mötesfriheten inte ska kränkas. LO instämmer även i dessa invändningar. Att det därtill inte tycks finnas någon efterfrågan av denna typ av lagstiftning från brottsbekämpande myndigheters representanter i utredningen, stärker inställningen att detta vore fel väg att gå.

LO vill återigen understryka att grov organiserad brottslighet är ett mycket allvarligt samhällsproblem som måste bekämpas med kraft. Skyddet för föreningsfriheten är dock ett av de grundläggande skydd varpå den politiska och fackliga verksamheten vilar. Därför anser LO att en försvagning av föreningsfriheten på det sätt som tidigare har inletts samt nu följs upp med förslag om att begränsa delaktighet och samröre, inte är ett lämpligt sätt att komma tillrätta med brottsligheten.

LO avstyrker därmed förslagen i utredningen SOU 2026:13.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Johan Lindholm

Monika Arvidsson